

Experter eniga: "Våld mot unga på de statliga ungdomshemmen måste upphöra"

"Jag visste inte att det var taggtråd runt, jag visste inte att jag inte hade någon chans. Jag kände mig så jävla maktlös, så jävla ensam och liten. Det var ingen som kunde rädda mig därifrån. Hela vuxenvärlden var emot mig."

Så säger **Javiera**. Hon var 14 år när hon kom till ett av SiS ungdomshem. Hon beskriver hur barnen och ungdomarna utsattes för både psykiskt och fysiskt våld i samband med avskiljningar. Hur personalen hånade dem och kom med elaka kommentarer, hur hon greps av panik när hon blev nedbrottad och fasthållen mot golvet. Och hur hon under de två år hon var på institutionen låstes in i avskiljningsrummet ett hundratal gånger.

SiS, Statens Institutionsstyrelse, driver ett tjugotal så kallade särskilda ungdomshem. Här placeras varje år omkring 1100 barn och unga. Placeringarna görs i huvudsak med stöd av LVU, Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. De placerade barnen kan vara från 11 år och uppåt. Här finns också ett mindre antal ungdomar som är dömda till sluten ungdomsvård. [Enligt en undersökning som Socialstyrelsen gjort 2019](#) har sju av tio barn minst en fastställd psykiatrisk diagnos, adhd, ptsd eller någon form av missbruk. Många har flera samtidiga diagnoser. Undersökningen visar också att 40 procent av barnen och de unga hade varit i någon form av akut psykiatriskt tillstånd de senaste sex månaderna, självmordsförsök, självskadebeteende och/eller panikattacker.

Javieras berättelse finns i rapporten ["...och jag kunde inte andas – En granskning av våld mot barn på de statliga ungdomshemmen"](#). Rapporten har tagits fram av Barnrättsbyrån i

samarbete med Childhood och handlar om det våld som utövas av personal på SiS institutioner när de bedömer att ett barn, till följd av någon form av olydnad eller ett utagerande beteende behöver avskiljas, det vill säga isoleras.

För att få en uppfattning om våldet, dess orsaker och omfattning har [Maria Andersson Vogel, doktor i socialt arbete](#), på Barnrättsbyråns uppdrag, granskat närmare 1800 beslut om avskiljning under åren 2019 och 2020. Studien har kompletterats med kommentarer av bland annat experter inom juridik, medicin, psykiatri, psykologi och social forskning.

Enligt Vogels studie blir 15 – 20 procent av barnen och ungdomarna avskilda någon gång. Det är vanligare att unga flickor än pojkar utsätts för våld i samband med avskiljning. Våldet kan leda till bestående fysiska och psykiska skador och medför, förutom smärta, skador som blåmärken och skrapår. Den psykiska påverkan är särskilt anmärkningsvärd med tanke på att 70 procent av de intagna redan har en psykiatrisk problematik, autism, ptsd, självskadebeteende eller någon form av intellektuell funktionsnedsättning.

Rapporten presenterades [vid ett seminarium i slutet av oktober](#) och diskuterades i en panel av de experter som medverkat i boken.

Enigheten var stor; detta kan inte få fortsätta. Det våld som utövas av personal som är anställda för att hjälpa barn och ungdomar är oförenligt med den barnsyn som råder i Sverige och de rättigheter barn har enligt barnkonventionen som numera är svensk lag.

Våldet har heller inget stöd i någon annan lagstiftning. Expertpanelen menar att det finns många andra sätt, men betonar också att det inte i första hand är enskilda anställda som bär ansvaret, det är ett systemfel och ansvaret vilar ytterst på regeringen. Man måste grundligt förändra verksamheternas kultur och organisation och fästa större vikt

vid personalens utbildning och vid ledarskap och handledning.

Att våld förekommer på SiS ungdomshem är ingen nyhet varken för SiS eller regeringen. Så sent som 2017 gjorde SiS en egen intern granskning som visade på stora problem. FN:s barnrättskommitté och JO har vid flera tillfällen kritiserat SiS för olaglig användning av det som kallas "särskilda befogenheter".

Trots detta har våld och avskiljning inte minskat, utan ökat under de senaste åren.

Det är en mycket viktig rapport. Tillsammans med tidigare rapporter, skrivelser och vittnesmål utgör den ett gediget underlag för de förändringar som måste till för att samhällets mest utsatta, traumatiserade och skyddslösa barn inte ska utsättas för våld på de ungdomshem där de placerats för att få hjälp med sina liv. För att SiS ska kunna leva upp till sitt uppdrag, att ge ungdomar bättre förutsättningar för ett socialt fungerande liv, måste de instruktioner som ungdomshemmens personal förlitar sig på förändras. Våld ska inte vara tillåtet som behandlingsmetod. Den utbildning i våldsteknik som personalen får i dag måste ersättas av andra utbildningar. Både myndigheten och de enskilda institutionerna måste utveckla en kultur där man tar sitt uppdrag på djupt allvar. Varje barn ska göras delaktig i sin behandling, mötas av respekt och blir sedda som individer.

Jennie Linde och **Sabina Björk**, som tidigare varit anställda på SiS, skriver i rapporten att *"såväl forskning som praktik visar att det går att bemöta utagerande och våldsamt beteende så att behovet av våldsanvändning minskar eller helt uteblir"*. De påpekar också att skillnaderna i antal avskiljningar är mycket stora mellan olika institutioner. Ett barn kan avskiljas ett stort antal gånger på en institution men inte avskiljas alls på en annan. Orsaken ska således inte sökas hos barnet.

Gun-Lis Angsell

[Experterna gick ut i en debattartikel](#) med anledning av rapporten. Där påtalar de bland mycket annat att trots att tre statliga utredningar lyft behovet av en klagomålsfunktion för barn och unga på institutioner, finns ingen sådan.